

Doc. PhDr. Jan Eichler, CSc.

Priority pro 21. století: Bezpečnostní strategie USA po roce 2008

Vojenské rozhledy, 2013, roč. 22 (54), č. 1, s. 29–40, ISSN 1210-3292

Priorities for 21st Century: U.S. Security Strategy after 2008

Abstrakt:

Znovuzvolení Baracka Obamy znamená, že v Bílém domě na dobu dalších čtyř let zůstane prezident upřednostňující politická řešení před vojenskými intervencemi. Pokud jde o strategickou kulturu USA, je mimo pochybnost, že americké ozbrojené síly budou i nadále udržovány v takovém stavu, aby byly nejsilnějšími a nejmodernějšími, jaké kdy na světě byly, a aby neměly žádného vyzyvatele, který by se jim mohl vyrovnat. Zároveň s tím je v Obamově programu na druhé volební období uzavření několika velkých vojenských základen ve světě s cílem zachovat jen ty nejvýznamnější. Další vývoj tedy bude předurčen nezbytnými kvantitativními redukcemi, ale zároveň i důrazem na kvalitativní zdokonalování připravenosti ozbrojených sil USA k rychlým zásahům na kterémkoli místě světa.

Abstract:

The re-election of Barrack Obama implies that the President preferring political solutions to military ones will have remained for the next four years in the White House. As far U. S. strategy culture is concerned, without doubts American armed forces are going to be prepared to be modern, strong, agile and capable to meet the U.S. National Security strategy goals whatever and wherever they might be. Simultaneously, Obama's programme for his second term presupposes to close down several military bases all around the world, together with reductions in the size of forces, manpower. Only the most important ones will be preserved. The further development will be therefore predestined by necessary quantitative reductions, but at the same time by qualitative updating American armed forces, and by the stress on power projection capabilities to take an active approach to counter any threats worldwide.

Klíčová slova:

Politická řešení, bezpečnostní strategie strategická kultura, americké ozbrojené síly, vojenské základeny, kvantitativní redukce, kvalitativní zdokonalování, rychlé zásahy na celém světě.

Key words:

Political solutions, security strategy, strategy culture, American armed forces, military bases, quantitative reductions, qualitative updating, power projection worldwide.

Listopadové volby 2012 rozhodly, že Barack Obama setrvá ve funkci až do začátku roku 2017. S jeho prvním mandátem byla spojena celá řada zásadních změn. První z nich byl odklon od Bushova militarismu a unilateralismu. Na ni navázal odklon od preemptivních akcí a snaha o politická řešení problémů spojená s větším pochopením pro preventivní politické a ekonomické působení. Zvláště významným přínosem se stalo zásadní přehodnocení jaderné doktríny USA. A do svého druhého období vstupuje Barack Obama s dalším doktrinálním dokumentem, který dostal název Priority pro 21. století. Dokument představuje bezpečnostněpolitické a vojenskostrategické záměry USA pro další desetiletí. [1]

1. Zaměření a cíl článku

Tento článek má dva hlavní cíle. Tím prvním je zhodnocení bezpečnostní strategie USA v době prvního Obamova období. Během něho se v řadě směrů odklonil od dědictví svého předchůdce, jehož strategie byla velice konfrontační, militaristická a kontroverzní. Druhým cílem článku je rozbor výše vzpomínaného významného doktrinálního dokumentu, s nímž Barack Obama vstupuje do svého druhého období.

Z hlediska teoretického je tento článek koncipován jako dílčí příspěvek do *Foreign Policy Analysis* (FPA), jenž se zaměřuje na rozbor motivů zahraniční politiky států a mezinárodních organizací, [2] na analýzu děje a na rozbor procesu formulování zájmů jednotlivých aktérů na poli bezpečnosti a strategie. [3] Při psaní článku byla zvolena metoda analytického narativu (analytic narrative) o vývoji a příčinných souvislostech [4] bezpečnostní strategie 44. amerického prezidenta Baracka H. Obamy a je profilován jako typ policy-evaluative. [5]

2. Obama a jeho nový přístup k úloze jaderných zbraní

Barack Obama se v letech 2009-2012 od všech svých předchůdců odlišil v následujících klíčových směrech: podpořil myšlenku světa bez jaderných zbraní, jako první učinil konkrétní kroky ke snížení závislosti USA na jaderných zbraních a byl také prvním americkým prezidentem, který dal záruky nejaderným zemím, které respektují režim smlouvy o nešíření jaderných zbraní (NPT - Non-Proliferation Treaty). Svým přístupem k jaderným zbraním a k jejich úloze v bezpečnostní strategii tak do dějin vešel jako první prezident, který měl politickou vůli a odvahu odklonit se od základních axiomů bezpečnostní a strategické kultury USA vytvořené v době studené války. Během svého prvního mandátu snížil závislost bezpečnostní strategie USA na jaderných zbraních, a tím učinil velmi výrazný doktrinální posun se zásadním dopadem na mezinárodní bezpečnost v celosvětovém měřítku.

Nejvýstižnějším slovem pro Obamovu bilanci je *konsistence, soudržnost, návaznost*. Obama-prezident svými dosavadními iniciativami navázal na sliby a předsevzetí Obamy-kandidáta a vydal se cestou mnohostranných jednání. Výrazně snížil spoléhání se na vojenskou sílu, a zejména na jaderné zbraně. [6] USA se během jeho prezidentství posunuly od globální hegemonie ke globálnímu vedení. S Ruskem nejednaly jen jako s hrozbou, ale také jako s partnerem, který je nezastupitelný zejména v úsilí o snižování stavu strategických jaderných zbraní a upevňování bezpečnosti jaderných materiálů. Zvláště významným Obamovým úspěchem je obnovení důvěry v rámci smlouvy NPT,

[7] která je hlavní platformou dlouhodobého celosvětového úsilí o zabránění šíření jaderných zbraní a je také nejdůležitějším nástrojem pro upevňování celosvětové bezpečnosti. [8] A v neposlední řadě Obama na rozdíl od svého předchůdce nerozpoutal žádnou válku v islámském světě, [9] ale zaměřil se především na likvidaci předáků teroristických organizací.

3. Národní bezpečnostní strategie 2010

Významný mezníkem v Obamově bezpečnostněpolitické bilanci je doktrinální dokument Národní bezpečnostní strategie, NSS 2010. [10] Prezident jeho základní rámec vymezil názvem *Strategie národní obnovy a celosvětového vedení*. První část tohoto sousloví položila důraz na nové směry bezpečnostní strategie, na odklon od postupů, které Ameriku zavedly do dvou nelítostných asymetrických válek v islámském světě (Afghánistán a Irák) a výrazně poškodila její mezinárodněpolitickou prestiž. [11] Druhá část Obamova sousloví potvrdila filozofii přechodu od globální hegemonie ke globálnímu vedení.

První část zhodnotila hlavní bezpečnostní hrozby v roce 2010, vymezila úlohu vojenské síly a přístup k ostatním zemím a k mezinárodním organizacím. *Hodnocení bezpečnostních hrozeb* začíná připomenutím kladů světa dvacet let po skončení studené války. Jsou jimi zejména nárůst počtu demokracií a výrazné oslabení hrozby jaderné války ve světě. Dále Národní bezpečnostní strategie 2010 zdůrazňuje, že USA má bezkonkurenčně nejsilnější armádu na světě, nejvýkonnější ekonomiku a nejdynamičtější obyvatelstvo. Na druhé straně ale existují hrozby, přičemž nejvážnější z nich je jaderný úder, který může mít dva základní scénáře. Tím prvním je teroristický útok s použitím jaderných materiálů, druhý scénář by mohl mít podobu výměny jaderných úderů.

První scénář by mohl nastat v případě, že teroristé by si za peníze nebo cestou krádeže pořídili jaderné materiály a ty by pak použili proti USA nebo proti jejich spojencům. Druhý scénář by se mohl naplnit v případě, že by se nepodařilo postavit účinnou hráz procesu šíření jaderných zbraní ve světě. Oba scénáře jsou v duchu Národní bezpečnostní strategie důvodem a pobídkou k tomu, aby se hlavní pozornost soustředila na zajištění bezpečnosti jaderných materiálů ve světě a na upevnění procesu NPT.

Pokud jde o *úlohu vojenské síly*, nejdůležitější část celé Národní bezpečnostní strategie 2010 vychází z kritické analýzy předchozí administrativy a upozorňuje na čtyři neblahé důsledky nadměrného spoléhání na vojenskou sílu. Jsou jimi především to, že americká armáda je rozmístěna na mnoha místech světa, nese na svých bedrech neúměrně vysoké náklady. Vedoucí úloha USA ve světě je až příliš ztotožňována s vojenskou silou, nepřátelé USA této skutečnosti zneužívají k vrážení klínů mezi USA a země, které sdílejí stejné hodnoty.

V návaznosti na implicitní kritiku předchozí administrativy Národní bezpečnostní strategie 2010 připustila, že vojenská síla může být nezbytná při obraně USA, jejich spojenců nebo mezinárodního míru a bezpečnosti. Výslovně však uvádí, že se tak může stát až po vyčerpání všech ostatních, tedy neválečných nástrojů, a že USA by před zahájením takové akce hledaly širokou mezinárodní podporu, především mezi spojenci v NATO. V Radě bezpečnosti OSN budou postupovat na základě mezinárodně sdílených norem.

V dalších částech Národní bezpečnostní strategie 2010 znovu potvrdila snižování úlohy jaderných zbraní v bezpečnostní strategii USA. Nedílně s tím znovu potvrzuje

negativní bezpečnostní záruky vůči nejaderným zemím a snahu o posílení účinnost smlouvy NPT.

4. Hlavní rysy Obamovy doktríny

Hodnocení Obamovy doktríny není jednoznačnou záležitostí. Jak dalece tato strategie odpovídá realitě? Na jedné straně totiž stojí skutečnost, že sám Barack Obama se ještě jako uchazeč o prezidentský post vymezoval jako anti-doktrinářský kandidát, což zdůvodňoval slovy, že na poli zahraniční politiky nevěří na žádné abstrakce. [12] Proti používání výrazu Obamova doktrína se ohrazuje i velký znalec a stoupenec Obamovy politiky Fareed Zakaria. Zdůvodňuje to tvrzením, že v dnešním multipolárním a mnohovrstevnatém světě neexistuje jen jedna základní idea, ve které by bylo možné spojovat všechny směry a cíle americké zahraniční politiky. [13]

Ale na druhé straně během čtyř let výkonu prezidentské funkce pronesl Barack Obama řadu velice významných projevů, podepsal řadu dokumentů doktrinálního charakteru a přijal řadu rozhodnutí strategického charakteru s celosvětovým dopadem. V důsledku toho je nejen možné, ale dokonce nutné hovořit o Obamově doktríně a je také nezbytné se zabývat jejími hlavními rysy.

Srovnání Obamova postupu v oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky s jeho předchůdci, a zejména pak se 43. prezidentem USA ukazuje, že nové přístupy, a tím i nové charakteristické rysy doktrinálního charakteru se projeví v následujících hlavních směrech: nové pojetí bezpečnostních hrozeb, nové vymezení strategických cílů USA, nižší spoléhání se na jaderné zbraně, přístup k mezinárodnímu společenství a k jeho nejvýznamnějším aktérům.

4.1. Pojetí hlavních bezpečnostních hrozeb

V tomto směru Obama plně navázal na své předchůdce v tom, jak vymezuje ty hrozby, které považuje za nejzávažnější a nejnaléhavější. Jsou jimi proliferace zbraní hromadného ničení, globální terorismus, zhroucené státy, regionální války. Ale zároveň s tím se Barack Obama stal prvním ze čtyř amerických prezidentů po roce 1990, který jasně vyhlásil, že hlavní bezpečnostní hrozbou dnešního světa není jaderná válka mezi státy, ale jaderný terorismus. Z toho pak vyplývají dvě klíčové skutečnosti. Především se omezuje úloha jaderných zbraní v bezpečnostní strategii USA, v dalších letech USA na tyto ničivé zbraně budou spoléhat méně, než tomu bylo v minulosti. A zároveň s tím se o to větší pozornost soustřeďuje na konkrétní opatření v dlouhodobém boji proti hrozbě jaderného terorismu.

V přístupu k hrozbě jaderného terorismu se projevil další rozdíl mezi B. Obamou a jeho bezprostředním předchůdcem G. W. Bushem ml. Oba dva během výkonu funkce použili metaforu jaderného mraku jako nejzávažnější hrozby pro bezpečnost USA. *Avšak pokud jde o původce jaderné hrozby*, G. W. Bush v roce 2002 opakovaně hovořil o uceleném programu jaderného vyzbrojování v jednom konkrétním státě, v Iráku. Zároveň s tím hovořil o možnosti, že Saddám Husajn by jaderné zbraně mohl poskytnout teroristické síti al-Ká'ida, a ta by je mohla otočit proti USA. [14] Bush hovořil o zbraních v podobě jaderných bomb nebo dokonce raket, které by mohly být použity k útokům na USA. [15] Proto několikrát vyhlásil, že USA nebudou čekat na konečný důkaz a že raději samy zasadí předstihující úder. Naproti tomu Barack Obama během

prvních dvou let ve funkci nehovořil o hrozbě jaderných zbraní nějakého konkrétního státu, ale o hrozbě jaderného terorismu, jehož konkrétní podobou by mohl být jaderný materiál ve velikosti fotbalového míče.

Výrazné odlišnosti se projeví i v přístupu k původci jaderné hrozby. Pro George W. Bushe, 43. prezidenta USA, jím bylo zahájení preemptivní války proti Iráku, do níž USA šly bez mandátu RB OSN, bez ohledu na názory a stanoviska jiných států, včetně několika významných spojenců z NATO, zejména Francie a SRN. [11] Naproti tomu Barack Obama symboliku jaderného mraku nepoužíval proto, aby spustil válku proti konkrétnímu státu, ale proto, aby zahájil rozsáhlou a dlouhodobou iniciativu na poli diplomacie. [16]

Obamova iniciativa se soustředila do tří hlavních, vzájemně provázaných a vzájemně se doplňujících směrů. Prvním z nich se stalo obnovení americko-ruského dialogu o snižování stavu strategických jaderných zbraní, jenž započal podpisem pražské smlouvy v dubnu 2010. Druhým směrem se stalo zesílení důrazu na bezpečnost jaderných materiálů a technologií, jež se projevilo svoláním celosvětové schůzky o jaderné bezpečnosti. A konečně třetím směrem bylo obnovení důvěry ve smlouvu o nešíření jaderných zbraní (NPT), které nastalo díky podpisu pražské smlouvy.

4.2. Vymezení strategických cílů USA

Druhým pilířem Obamovy doktríny je vymezení strategických cílů USA v době jeho prezidentství. Obama plně navazoval na své předchůdce programem tzv. *nation building*, který má, pokud je realizován v zahraničí, vždy podobu určité expanze. A důraz na expanzi ve svébytné podobě *nation building* byl typický pro 40. prezidenta USA R. Reagana i pro jeho tři následovníky jimiž byli G. Bush starší, B. Clinton, zejména pak G. Bush mladší.

4.3. Nation Building at Home

Barack Obama na rozdíl od svých čtyř předchůdců položil hlavní důraz na *nation building* nejen ve světě, ale především doma, v samotných Spojených státech. Podstatu své vize *nation building here, at home* vysvětlil ve svém projevu ze dne 22. 6. 2011. [17] V něm zdůraznil, že USA se musejí zaměřit na svůj nejbohatší a nejvydatnější zdroj, jímž je domácí obyvatelstvo a zvyšování jeho vzdělanosti a schopnosti řešit nové úkoly.

V rámci svého *nation building at home* se Barack Obama zaměřil na domácí ekonomické priority (domestic economic priorities), především pak na vzdělávání, rozvoj nových technologií a na další zdokonalování infrastruktury. Jejich naplňování znamenalo, že ekonomická síla, technologická vyspělost a normativní výzvy zaujaly místo, které do té doby náleželo územním výbojům a vojensky zaštitěným ideologickým expanzím. [18]

Význam *nation building at home* Barack Obama zdůvodňoval mimo jiné ve svém významném projevu na Akademii vzdušných sil v Colorado Springs dne 23. 5. 2012. Tam argumentoval slovy, že obnova ekonomické síly doma je základem síly, kterou pak mohou USA uplatňovat i ve světě. [19]

Koncept *nation building at home* se v rámci Obamovy doktríny stal základem i pro přeměny ozbrojených sil USA, jež mají dvě základní roviny: redukci a zdokonalování ozbrojených sil.

Kvantitativní redukce se během let 2009-2012 projevila především v tom, že se rušily překonané vyzbrojovací programy, jejichž kořeny sahaly až do 80. let 20. století, kdy

se USA připravovaly na třetí světovou válku vedenou hlavně v Evropě proti vojskům Varšavské smlouvy. Zároveň s tím se omezila vojenská přítomnost v zámoří, byly zrušeny některé vojenské základny a padlo rozhodnutí, že do roku 2017 se počet příslušníků ozbrojených sil USA sníží přibližně o 100 tisíc. Součástí této redukce bylo i stažení dvou ze čtyř amerických brigád z Evropy.

4.4. Důraz na kvalitativní zdokonalování amerických ozbrojených sil

Hlavní rámec svého důrazu na *kvalitativní zdokonalování* vysvětlil Barack Obama ve významném projevu k vojákům na základně ve Fort Bragg v prosinci 2011. Jeho základem je odhodlání udržovat americké ozbrojené síly v takovém stavu, aby i nadále byly nejsilnějšími a nejmodernějšími, jaké kdy na světě byly. [20] Zdokonalování se zaměřuje především na to, aby američtí vojáci byli nasazeni především tam, kde jich je nejvíce třeba, aby v případě potřeby mohli zasáhnout co nejrychleji. Jedním z prvních opatření v tomto směru je přesunutí jedné americké brigády na základnu v australském Darwinu, kde budou blíže k možným zdrojům nestability a případných střetů zájmů v oblasti jihovýchodní Asie.

Dále se kvalitativní zdokonalování zaměřilo na rozhodnutí o tom, které vojenské základny ve světě budou považovány za nejdůležitější a z tohoto důvodu budou dostávat další investice na zdokonalování svojí infrastruktury. Jsou jimi letecké základny Incirlik v Turecku (nedaleko Ruské federace a oblasti Blízkého a Středního východu), Ramstein v SRN (kontrola celé oblasti střední Evropy), Aviano v Itálii (kontrola celého Středomoří), Lakenheat ve Velké Británii. Do stejné kategorie jsou zařazeny i námořní základny Neapol v Itálii a Rota ve Španělsku. Obě jsou důležité pro kontrolu Středomoří, ale rovněž jako možná nástupiště do oblasti Středního východu a severní Afriky (oblast MENA - Middle East and North Africa).

Z hlediska kontroly tzv. Velkého Středního východu (Great Middle East), který zahrnuje i nearabské oblasti islámského světa, mají zásadní význam letecké základny v Kataru a v Afghánistánu a spolu s nimi i námořní základny v Bahrajnu, v Japonsku, v Jižní Koreji, v Džibuti a na Guamu. Všechny jsou důležitými opěrnými body pro případ zásahu v mimořádně významné, a přitom velice konfliktní části světa na počátku 21. století.

Jeich strategický význam spočívá především v tom, že mohou být základnami pro případ války proti jaderným autokratickým státům nebo proti aktérům regionálního významu. Zároveň s tím mohou být využívány k zasazování úderů proti tzv. *rogue* aktérům a pro rychlé zahájení vojenských operací stabilizačního charakteru. [21]

Hlavními rysy Obamovy doktríny na poli zahraniční a bezpečnostní politiky se tedy stalo širší pojetí bezpečnostních hrozeb (jež se neomezují jen na vojenský rozměr), odklon od posedlosti vojenskými intervencemi vyvážený větším důrazem na politické zadržování původců bezpečnostních hrozeb, upřednostňování ekonomické obnovy USA před nadměrným zbrojením, dodržování zásad multilateralismu a mezinárodního práva, racionalizace vojenských výdajů a vojenské přítomnosti ve světě, budování nových partnerství a nového pojetí vedoucí úlohy USA ve světě.

5. Vojenská strategie 2012

Na počátku roku 2012 byl zveřejněn další doktrinální dokument. Ten na základě východisek stanovených prezidentem USA zpracovalo ministerstvo obrany a dalo

mu název Udržet celosvětové vedení: Priority pro 21. století (*Sustaining U.S. Global Leadership: Priorities for 21st Century Defense*). V něm jsou hodnoceny hlavní rysy mezinárodního bezpečnostního prostředí na počátku druhého desetiletí 21. století a zároveň jsou jasné vymezeny hlavní úkoly a priority. Proto se při následujícím hodnocení tohoto dokumentu bude používat kratší označení Priority pro 21. století. [1, 22]

5.1. Kontinuita

Historický význam Priorit pro 21. století spočívá v tom, že jsou posledním doktrinálním dokumentem, který Barack Obama podepsal během svého prvního prezidentského mandátu (2009-2013). Úvod, který k tomuto dokumentu napsal, se vyznačuje třemi hlavními rysy. Především se plně přihlásil k dědictví celého poválečného vývoje, jímž je celosvětová angažovanost, vedoucí úloha (leadership) ve světové politice a udržování nejsilnější a nejvýkonnější armády na světě. Tento rys ještě výrazněji potvrdil ministr obrany Panetta, když napsal, že ozbrojené síly USA musejí být vedeny profesionálními vojáky nejvyšší kvality, kteří úspěšně prošli boji v soudobých válkách. [23]

5.2. Nové přístupy

Ale zbývající dva rysy Priorit pro 21. století už znamenají zásadní změnu. Je to především prezidentovo zdůraznění, že v době dlouhodobého omezování zdrojů (resource-constrained era) dojde ke zpomalení nárůstu na obranu, protože největší úkoly Ameriku čekají na domácím poli, při obnovování ekonomické síly. Třetí rys má geostrategický rozměr – je jím přelomový posun hlavní pozornosti bezpečnostní strategie USA směrem do západního Pacifiku, východní Asie a do oblasti definované jako širší Indický oceán.

Priority pro 21. století mají dvě části: analytickou a programovou. *Analytická část* přináší americký pohled na světové bezpečnostní prostředí (global security environment) a rozlišuje mezi hrozbami a výzvami. Mezi hrozbami na prvním místě uvádí násilné extremisty, kteří operují především v jižní Asii a na Středním východě. Jejich protiamerické aktivity dokonce označuje za katastrofické hrozby, které by mohly přímo poškodit bezpečnost a prosperitu USA.

Při hodnocení ostatních jevů globálního bezpečnostního prostředí se už nepoužívá pojem hrozby, ale opatrnější výraz **výzvy**. Platí to především o sílící Číně, jež má potenciál k tomu, aby různými způsoby ovlivňovala ekonomiku USA a jejich bezpečnost. Zároveň s tím Priority pro 21. století zdůrazňují, že nárůst vojenské síly Číny musí být doprovázen větší jasností jejich záměrů. To znamená, že USA si osobují právo klást podmínky pro vojenské posilování kteréhokoli státu, kterého považují za svého vyzyvatele.

Velká pozornost je věnována tzv. arabskému jaru a celé oblasti Blízkého a Středního východu. Z hlediska budoucnosti jedná o velkou nejistotu. Největší pozornost je věnována Íránu, ale ani ten není hodnocen přímo jako hrozba, pouze se píše o jeho destabilizující politice, které je nutno čelit. Přitom se zdůrazňuje, že je nutno zabránit tomu, aby se Írán stal státem s jadernými zbraněmi, ale neupřesňuje se, jakým způsobem se tomu má zabránit.

Stranou zájmu analytické části nezůstala ani Evropa. Ta už bude méně v popředí zájmu a pozornosti USA a vzájemná euroatlantická spolupráce se bude stále víc a více zakládat na *smart defense*, na dalších inovacích, snižování nákladů a na méně okázalých zásazích (small footprint approaches).

5.3. Strategie zamezení přístupu a nevpustění do prostoru -- A2/AD

Programová část Priorit pro 21. století je zaměřena na hlavní úkoly budování ozbrojených sil USA a na jejich bojovou přípravu. Na nejvyšší místo je zařazen boj proti terorismu a příprava na vedení asymetrických válek. V tomto směru je hlavním cílem USA zabránit tomu, aby se Afghánistán znovu stal základnou pro mezinárodní terorismus. Druhou prioritou je odstrašování jakéhokoli agresora, který by chtěl zaútočit a jeho co nejrychlejší porážka v případě, že by skutečně došlo k boji. V této části dokumentu se zdůrazňuje, že ozbrojené síly USA mají být schopné vést jednu velkou válku v jednom regionu, a zároveň s tím odstrašovat dalšího agresora v jiném regionu, nebo stát proti němu v případě, že by i tam došlo k válce.

Zvláště významný, ne-li zcela nejvýznamnější, je třetí cíl – je jím projekce americké síly do oblastí, kde by to mohlo vyvolat odpor jiných zemí. Tento dlouhodobý cíl má oficiální název A2/AD, Anti-Access/Area Denial neboli strategie zamezení přístupu a nevpustění do prostoru. Jeho podstatou je mít vojenské základny i v oblastech, které za svoji sféru vlivu považují takové země, jakými jsou Čína nebo Írán. Ty by podle dokumentu Priority pro 21. století mohly použít asymetrické nástroje, aby americké projekci síly zabránily, proto USA musí být schopny nasadit podmořské systémy, neviditelné bombardéry a nejmodernější systém řízených střel.

Koncepce A2/AD představuje jeden z pilířů bezpečnostní strategie USA pro období po roce 2010. Týká se především Číny, která je považována za velkého ekonomického konkurenta. Pokud jde o nejvyšší politické činitele USA, ti oficiálně vyhlásují, že Čínu nepovažují za hrozbu ani za nepřítel. Ale pod povrchem těchto oficiálních vyhlášení se již na konci druhého desetiletí po skončení studené války začaly stupňovat aktivity americké generality.

Američtí vojenští stratégové již od druhé poloviny 90. let varovně poukazují na nebyvalý nárůst asymetrických schopností ČLR a volají po různých opatřeních (National Defense Panel 1997). [24] Zvláště velké znepokojení vyvolaly čínské protidružicové systémy ASAT (Anti-satellite) a systémy ASBM (Anti-ship Ballistic Missiles), které mohou zasahovat zejména letadlové lodi, jež jsou nosným systémem a symbolem pýchy celého amerického vojenského námořnictva.

V reakci na nárůst čínských asymetrických systémů se již v polovině prvního mandátu prezidenta B. Obamy admirál Robert F. Willard, velitel ozbrojených sil USA v Pacifiku, vyjádřil, že nově vyvinuté asymetrické schopnosti Číny by mohly bránit vojenské přítomnosti USA a jejich případným operacím v oblasti jihovýchodní Asie. [25]

5.4. Přípravy na vzdušně-námořní bitvy

Souběžně s tím se v doktrinálním dokumentu *Quadrennial Defense Review* [čtyřletý přehled obrany] QDR 2010 [26] objevil důraz na vybudování tzv. vzdušně námořní koncepce (air-sea battle concept), který vojenskému námořnictvu a vzdušným silám USA ukládá úkol, aby zdokonalovaly svoji schopnost čelit aktivitám typu A2/AD. Jejimi hlavními pilíři mají být především další zvýšení schopností provádět vojenské úderů na velkou vzdálenost, dále stálý americký náskok v ponorkových technologiích, zdokonalování kosmických systémů.

Problematika aktivit typu A2/AD je záležitostí amerických vojáků. Jsou to oni, kdo formují jejich rámec a stanoví konkrétní priority a požadavky. Jedná se o činnost, jež spadá především do oblasti strategické kultury. Nicméně koncepce vzdušně-námořního

boje by mohla mít časem stále výraznější dopad na vztahy mezi USA a ČLR na nejvyšší politické úrovni, a proto by na konec mohla expandovat i do roviny bezpečnostní kultury.

Další priority jsou zaměřeny na boj proti šíření ZHN, na další zdokonalování jaderného odstrašování a bezpečnosti území USA a na vedení stabilizačních a protipovstaleckých operací. Společným jmenovatelem těchto priorit je vystačit i s omezenými finančními zdroji, a přitom udržet schopnost zajišťovat stabilitu kdekoli ve světě, v každém regionu, který je důležitý nejen pro strategické zájmy USA, ale také pro mezinárodní bezpečnost a stabilitu.

Všechny priority hodnoceného dokumentu jsou jasně vyjádřeny i zdůvodněny a mají v podstatě nekonfrontační charakter. Jedinou výjimku představuje priorit a č. 3, tedy A2/AD. Ta v sobě má potenciál kontroverznosti vyplývající z dlouhodobých prvků americké bezpečnostní strategie, které ne všude najdou pochopení. Již od skončení druhé světové války jimi jsou především sebestřednost, přesvědčení o vlastní výjimečnosti, o celosvětové platnosti amerických hodnot a z toho vyplývající oprávněnosti a opodstatněnosti zasahovat v kterékoliv části světa.

Hluboce zakořeněné a zažité přesvědčení o americké výjimečnosti má jedno úskalí: to, co Američané ve svém případě považují za věc naprosto samozřejmou a opodstatněnou, to u jiných států považují za nepřijatelnou expanzi, které je potřebné se postavit na odpor. Na tuto skutečnost můžeme parafrázovat to, co v roce 1947 řekl tehdejší čs. prezident E. Beneš na adresu Churchillova fultonského projevu o železné oponě – nevyvolá válku, ale může vyvolávat problémy a protitlaky. [27] Je dost pravděpodobné, že právě třetí priorit a vyvolává vleklé snahy o tzv. krocení a otupování americké síly zejména v Asii. Právě před těmito snahami už před lety důrazně varoval americký autor Stephen Walt. [28]

6. Prezidentské volby 2012

Velkou celostátní diskuzí o Obamově bilanci se staly prezidentské volby 2012. Byly střetem dvou zcela odlišných přístupů k bezpečnostní strategii USA. Obamovým vyzyvatelem byl republikánský kandidát Mít Romney. Ten shrnul všechny zásadní výhrady vůči bilanci 44. prezidenta USA. První a také nejzásadnější z nich říká, že Obama byl prvním tzv. postamerickým prezidentem, protože prý na rozdíl od všech svých předchůdců americkou politiku přizpůsobuje vnějšímu světu místo toho, aby se svět přizpůsoboval zájmům a hodnotám USA. Důsledkem toho pak podle Romneyho byla nedůslednost a někdy i slabost v přístupu k nepřátelským státům. Dále Obamovi vytýkal nadměrnou smířlivost vůči partnerským státům a jejich politice. Za zvláště velkou slabost označoval Obamovu politiku vedení spojenců na dálku, jež se projevila hlavně v přístupu k Libyi, kde zásah vedly USA, a Francie a Velká Británie je podpořily svými leteckými silami, aniž by se přitom zapojily do pozemní války.

Z hlediska bezpečnostní strategie je zásadně důležité především to, že republikánský kandidát si vůbec neuvědomil, že zásada vedení na dálku nebyla ničím jiným než naplňováním základního mechanismu NATO od jeho založení, tedy mechanismu *by invitation*, jinými slovy: USA se nevnučují, USA jednají na základě toho, že je o to jejich západoevropští spojenci požádají.

Tab.: Klíčové náměty zahraniční a bezpečnostní politiky prezidentských voleb 2012

	Obama	Romney
Bezpečnostní hrozby	Globální terorismus Proliferace ZHN Nestabilita v důležitých regionech	Ruská federace a Čína
Strategické cíle	Nation building at home New leadership New partnerships New Era of cooperation	Návrat k hlavním cílům PNAC (Project for the New American Century) Nation building abroad
Hlavní nástroje	Multilateralismus Dodržování mezinárodního práva OSN a další mezinárodní instituce	Další upevňování vojenské síly a vojenské převahy Velice asertivní rétorika Alternativní organizace vůči OSN Návrat k intervencionistické zahraniční politice

Zdroj: Vlastní

Výše uvedená tabulka ukazuje, že v pojetí hlavních bezpečnostních hrozeb se tedy hlavní rozdíl projevil v tom, že Obama se zaměřoval spíše na trendy, na tendence, zatímco Romney ukazoval na konkrétní státy. Pokud jde o strategické cíle, Obama se soustředil na *nation building at home*, zatímco Romney se chtěl vracet k aktivistické politice *nation building abroad*. A v rovině volených nástrojů Obama nadále přetrvával na multilateralismu a prioritě politických řešení, zatímco Romney se vyjadřoval pro návrat k upevňování vojenské síly a k dřívějšímu intervencionismu.

7. Výhledy do druhého Obamova období

Dne 7. 11. 2012 bylo potvrzeno, že Barack Obama dostal od amerických voličů mandát na další čtyři roky, které bude moci využít na dokončení toho, co stihl nastartovat během svého prvního období. Znovuzvolení Baracka Obamy zaměřeného na *nation building at home* znamená zachování možnosti nadále uplatňovat odkaz velkého amerického myslitele George Kennana, který už v roce 1946 napsal, že rozhodující bude domácí fronta, na které každý systém musí ukázat, jak dokáže naplňovat svoje vlastní ideály. [29]

Pokud jde o další vývoj bezpečnostní kultury USA, výsledky prezidentských voleb znamenají, že v Bílém domě na dobu dalších čtyř let zůstal prezident upřednostňující multilateralismus před unilateralismem a politická řešení před vojenskými intervencemi a prosazováním strategie *regime change*. Je to prezident, během jehož prvního mandátu USA vojensky intervenovaly pouze jednou, a to nikoli z vlastní iniciativy, nýbrž na výslovné požádání svých evropských spojenců. Stalo se tak při vojenské operaci v Libyi, která byla tím nejzazším řešením až po vyčerpání všech nevojenských prostředků od politického působení přes ekonomické sankce až po diplomatický nátlak. Navíc to byla akce, která měla jasný mandát Rady bezpečnosti OSN. Tím se 44. prezident USA výrazně nejen odlišil od svého předchůdce, ale také od svého vyzyvatele, jehož vyhlášené cíle a priority byly výrazně odlišné.

Pokud jde o strategickou kulturu USA, je mimo pochybnost, že americké ozbrojené síly budou i nadále udržovány v takovém stavu, aby byly nejsilnějšími a nejmodernějšími, jaké kdy na světě byly, a aby neměly žádného vyzyvatele, který by se jim mohl

vyrovnat. Ale zároveň s tím se znovu zvolený prezident, na rozdíl od svého předchůdce i od svého vyzývatele, vyjádřil pro další naplňování záměru na snížení jejich celkových počtů o plných sto tisíc. V jeho programu na druhé volební období je uzavření několika velkých vojenských základen ve světě. Zachovány budou jen ty nejvýznamnější. Další vývoj strategické kultury tedy bude předurčen nezbytnými kvantitativními redukcemi, ale zároveň s tím i důrazem na zvyšování připravenosti amerických ozbrojených sil k zásahům kdekoli na světě.

Literatura:

- [1] *Sustaining U.S. Global Leadership: Priorities for 21st Century Defense*. Washington: Department of Defense, USA, January 2012, 8 str. Dostupné na http://www.defense.gov/news/Defense_Strategic_Guidance.pdf.
- [2] GROSS, Eva. *The Europeanization of national foreign policy: continuity and change in European crisis management*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2009.
- [3] WHITE, Brian: *Understanding European Foreign Policy*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2000.
- [4] GERRING, John. *Concepts and method in social science: the Tradition of Giovanni Sartori*. London: Routledge, 2009.
- [5] VAN EVERA, Stephen. *Guide to methods for students of political science*. Ithaca: Cornell University, 1997.
- [6] OBAMA, Barack. *Renewing American Leadership*. *Foreign Affairs*, July-August 2007.
- [7] RUZICKA, J.- WHEELER, N. The puzzle of trusting relationship in the Nuclear Non – Proliferation Treaty. *International Affairs*, 86, I, 2010.
- [8] EVANS, Gareth - KAWAGUCHI, Yoriko. *Eliminating Nuclear Threats: A practical Agenda for Global Policymakers*. A Report of the International Commission on Nuclear Non-proliferation and Disarmament, 2009. Dostupné z. <http://www.icnnd.org>.
- [9] GARDNER, Hall. *American Global Strategy and the War on Terrorism*. Aldershot: Ashgate, 2005.
- [10] *National Security Strategy*, May 2010 [NSS 2010], dostupné na http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf.
- [11] IKENBERRY, G. John. [et al.]. *The Crisis of American Foreign Policy: Wilsonianism in the Twenty-first Century*. Princeton: Princeton University, 2009.
- [12] WOLFFE, R. A Man at Home in the World. *Newsweek*, 21. 4. 2008, s. 22.
- [13] ZAKARIA, Fareed. Stop Searching for an Obama Doctrine. *Washington Post*, 6. 7. 2011.
- [14] PFAFF, William. Manufacturing Insecurity: How Militarism Endangers America. *Foreign Affairs*, vol. 89, Nov-Dec 2010, issue 6.
- [15] FUKUYAMA, Francis. *America at the Crossroads: Democracy: Power and the Neoconservative Legacy*. New Haven: Yale University Press, 2006.
- [16] CIRINCIONE, Joseph. Taking the Field: Obama's Nuclear Reforms. *Survival*, vol. 52, no. 2, April-May, 2010.
- [17] *President Obama Addresses the Nation*, White House, June 22, 2011, dostupné na <http://www.whitehouse.gov/photos-and-video/video/2011/06/22/president-obama-addresses-nation>.
- [18] STEPAP, A. - WHITLARK, R. The Battle over America's Foreign Policy Doctrine. *Survival*, vol. 54, no. 5, October-November 2012, s. 53.
- [19] *Remarks by the President at the Air Force Academy Commencement*. White House, May 23, 2012, dostupné na <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2012/05/23/remarks-president-air-force-academy-commencement>.
- [20] *President Obama at Fort Bragg: Welcome Home*. White House, December 14, 2011, dostupné na <http://www.whitehouse.gov/2011/12/14/president-obama-fort-bragg-welcome-home>.
- [21] MILLER, P. Five Pillars of American Grand Strategy. *Survival*, vol. 54, no. 5, October-November 2012.
- [22] CONTE, Alex. *Security in the 21st Century: The United Nations, Afghanistan and Iraq*. Aldershot. Ashgate, 2005.
- [23] Panetta's Remarks on the Defense Strategic Review. Council on Foreign Relations. *Essential Documents*, January 5, 2012, dostupné na <http://www.cfr.org/defense-strategy/panettas-remarks-defense-strategic-review/p26978>.

- [24] Secretary Cohen Appoints National Defense Panel, *News Release*, February 6, 1997, dostupné na http://www.fas.org/man/docs/ndp/b020697_bt057-97.htm.
- [25] Strategic Policy Issues. In *Strategic Survey*, IISS publication, vol. 110, issue 1, 2010, s. 62-63.
- [26] *Quadrennial Defense Review*, February 2010 [QDR 2010], dostupné na <http://www.defense.gov/qdr/qdr%20as%20of%2029jan10%201600.pdf>.
- [27] BENES, E. *The New York Times*, 10. 3. 1946 (in FLEMING, D. F. *The Cold War and Its Origins, 1917-1960*, Garden City, NY: Doubleday, 1961).
- [28] WALT, Stephen. *Taming American Power: The Global Response to U. S. primacy*. New York: W. W. Norton and Company, 2006.
- [29] KENNAN, George. The Sources of Soviet Conduct. *History Guide: Lectures on Twentieth Century Europe*, dostupné na <http://www.historyguide.org/europe/kennan.html> [last Revised March 14, 2012].

Nyní, když SSSR patří minulosti, se mezi Amerikou a Čínou odehrává souboj titánů, který bude vévodit tomuto století a promění politickou geografii světa. Už to nebude Západ na obou březích Atlantiku. Bude tu USA a Asie na jedné straně a Evropa s přilehlými východními a středomořskými regiony na straně druhé. Dvě obrovské zóny usilující o vnitřní rovnováhu, kterou budou muset dlouho hledat.

To neznamená, že se veškerá solidarita mezi Amerikou a Evropou ze dne na den vytratí. Privilegovaný vztah samozřejmě potrvá, ale bude slábnout, protože Spojené státy a Evropská unie budou usilovat o jiné priority než jeho udržení.

USA se budou zejména snažit vytvořit v opozici vůči Asii americký blok s jednotným tchem táhnoucí se od Argentiny po Aljašku a konkurovat Číně posílením spojení s Japonskem, jihovýchodní Asií a pokud možno i Indií. Rostoucí rozpočet na armádu v asijských státech, nové rozmístění amerických sil v Pacifiku a čínsko-japonské spory ohledně ostrovů, byť neobydlených, jsou už nyní předzvěstí těchto velkých manévřů. Nové století začalo v Pacifiku a souběžně v Eurafrice, kolem velkého jezera zvaného Středozemní moře.

I když se to Evropské unii možná nelíbí a zdráhá se s tím smířit, nemůže donekonečna počítat s vojenskou ochranou USA. Nejenže si bude muset vytvořit vlastní systém společné obrany, ale také si sama zajistit stabilní hranice. Proto musí udržovat pevné vztahy se svými třemi sousedy – Ruskem, Afrikou a Blízkým východem – k jejichž proměně by neměla být netečná a s nimiž ji každopádně spojuje těsnější sousedství než s Amerikou.

Rusko upadá pod vládou Vladimíra Putina, který snil o tom, že jej připojí k Číně a bude si tak moci daleko od evropské demokracie upevnit svou diktaturu. Tento projekt ale nemá budoucnost. Rusko Evropu potřebuje, aby čínským obchodníkům a pracovní síle zabránilo v nenápadném zabírání Sibiře. V Rusku hledí nová městská střední třída k Evropě, a nikoliv k Asii. Unie musí Rusku nabídnout demokratický horizont a možnost zakotvit v evropském prostoru, pro kterou se bude moci rozhodnout, až se jednou ukáže, že je v koncích. To stejné platí pro Afriku a Blízký východ.

Pokud chce Evropa protějščí břeh Středozemního moře stabilizovat, pokud chce přihlížet rodícímu se ekonomickému růstu a prvním krokům arabské demokracie, otevřít si cestu k trhům, vyřešit problém nelegální imigrace a definitivně otočit list za džihádismem, musí investovat do Maghrebu, Mašreku a subsaharské Afriky a připoutat si je k sobě coby dlouhodobé ekonomické partnery. Stejně jako v případě Ruska musí položit základy společného osudu, který s těmito regiony sdílí mimochodem mnohem víc než s Čínou. Stabilita Číny ostatně není o nic větší jistotou. Právě v těchto regionech se bude hrát o evropskou budoucnost, stejně jako se v Asii bude hrát o budoucnost Spojených států.

**Bernard Guetta, Amerika hledí jinam, využijme toho,
Libération Paříž, 6. 11. 2012 /překl. L.G.**

<http://www.presseurop.eu/cs/content/article/2998601-amerika-hledi-jinam-vyuzijme-toho>